ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗΣ ΜΕ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΟΠΛΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Γεωργία Τσάκνη
Επίκουρη Καθηγήτρια Δημοσίου Δικαίου
Νομικής Σχολής ΔΠΘ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΑΠ 1072/2025

Η αξίωση αποκατάστασης της περιουσιακής και μη ζημίας του Δημοσίου κατά εταιρειών οι οποίες, προκειμένου να τους ανατεθεί η προμήθεια οπλικών συστημάτων, προέβησαν σε δωροδοκία υπαλλήλων, η οποία προσαύξησε το τίμημα που καθορίστηκε συμβατικά και το οποίο τελικά καταβλήθηκε για την προμήθεια, συνιστά ιδιωτική διαφορά, δεδομένου ότι δεν έχει ως υποκείμενη αιτία τις μεταξύ των διαδίκων διοικητικές συμβάσεις ούτε είναι παρεπόμενη των εν λόγω συμβάσεων και, επομένως, υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων.

SUMMARY OF SUPREME COURT OF GREECE (AREIOS PAGOS) NO 1072/2025

The State's claim for compensation for material and non-material damage against companies which, in order to be awarded the procurement of weapon systems, bribed employees, thereby increasing the price contractually determined and ultimately paid for the procurement, is a private dispute, given that its underlying cause is not the administrative contracts between the litigants, nor is it ancillary to said contracts and, therefore, falls under the jurisdiction of the civil courts.

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Με αίτηση αναίρεσης προσβλήθηκε η υπ' αριθμ. 5479/2023 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Αθηνών, με την οποία είχε απορριφθεί ως απαράδεκτη, λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων, η αγωγή του αναιρεσείοντος εναντίον των αναιρεσιβλήτων, με την οποία ζητείτο, σύμφωνα με τις διατάξεις για τις

αδικοπραξίες, η καταβολή αποζημίωσης για την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας, όπως επίσης και χρηματικής ικανοποίησης λόγω της ηθικής βλάβης, η οποία –περιουσιακή και μη ζημία– προκλήθηκε στο αναιρεσείον Ελληνικό Δημόσιο από την παράνομη, υπαίτια και ζημιογόνα συμπεριφορά που επέδειξαν οι προστηθέντες υπάλληλοι των αναιρεσιβλήτων. Ο αναιρετικός λόγος που απασχόλησε το δικαστήριο αφορούσε την υπέρβαση από τα πολιτικά δικαστήρια της δικαιοδοσίας τους (άρθρο 559 αριθ. 4 ΚΠολΔ). Ειδικότερα, υφίσταται υπέρβαση δικαιοδοσίας και ιδρύεται ο λόγος αυτός αναίρεσης, όταν τα πολιτικά δικαστήρια επιλαμβάνονται υπόθεσης, η οποία κατά τον νόμο ανήκει στη δικαιοδοσία άλλου δικαστηρίου, ποινικού ή διοικητικού ή στη δικαιοδοσία διοικητικής αρχής (ΟλΑΠ 5/1995). Ο λόγος αυτός ιδρύεται, όταν τα πολιτικά δικαστήρια επιλαμβάνονται υπόθεσης που κατά τον νόμο δεν ανήκει στη δικαιοδοσία τους, ενώ όταν το δικαστήριο, αν και έχει δικαιοδοσία για την έρευνα της υπόθεσης, απορρίπτει την αίτηση δικαστικής προστασίας για έλλειψη δικαιοδοσίας (αρνητική υπέρβαση δικαιοδοσίας), υποπίπτει στην πλημμέλεια της παρά τον νόμο κήρυξης απαραδέκτου, του άρθρου 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ.

II. ΟΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

Αφετηρία και (πρώτη) νομική βάση στην υπόθεση υπήρξε το άρθρο 94 παρ. 1, 2 και 3 του Συντάγματος, όπως το άρθρο αυτό αναθεωρήθηκε με το Ψήφισμα της 6ης Απριλίου 2001 της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής, σύμφωνα με το οποίο: *«1. Στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου. 2. Στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει. 3. Σε ειδικές περιπτώσεις και προκειμένου να επιτυγχάνεται η ενιαία εφαρμογή της αυτής νομοθεσίας μπορεί να ανατεθεί με νόμο η εκδίκαση κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια ή κατηγοριών διοικητικών διαφορών ουσίας στα πολιτικά δικαστήρια».* Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι το Σύνταγμα επιβάλλει την υπαγωγή των ιδιωτικών διαφορών στα πολιτικά δικαστήρια και των διοικητικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια, αποκλείει δε από τον κοινό νομοθέτη την εξουσία να χαρακτηρίζει ως διοικητικές διαφορές, όσες από τη φύση τους είναι ιδιωτικές, επιτρέπει όμως σε αυτόν, σε εξαιρετικές και μόνο περιπτώσεις, προς εξασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής της ίδιας νομοθεσίας, την ανάθεση της εκδίκασης ορισμένων κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια ή και αντιστρόφως (ΑΕΔ 18/2009).

Περαιτέρω, με το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 1406/1983 που εκδόθηκε σε εκτέλεση της διάταξης του άρθρου 94 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως αυτή ίσχυε πριν από τη συνταγματική αναθεώρηση του έτους 2001 και επέβαλε την, εντός πενταετούς προθεσμίας, η οποία μπορούσε να παραταθεί με νόμο, υπαγωγή στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων εκείνων των διοικητικών διαφορών ουσίας που δεν είχαν ακόμη υπαχθεί στα δικαστήρια αυτά, υπάχθηκαν στη δικαιοδοσία των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων όλες οι διοικητικές διαφορές ουσίας, μεταξύ δε των ενδεικτικά προβλεπόμενων στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου 1 περιπτώσεων, περιλήφθηκαν και οι διαφορές που αναφύονται κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας των διοικητικών συμβάσεων (εδάφιο ι΄), δηλαδή οι διαφορές που προέρχονται από διοικητική σύμβαση και ανάγονται στο κύρος, την ερμηνεία και

την εκτέλεση αυτής ή σε οποιαδήποτε παρεπόμενη της σύμβασης αξίωση. Η σύμβαση είναι διοικητική, αν ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη είναι το Ελληνικό Δημόσιο ή νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου και με τη σύναψη της σύμβασης επιδιώκεται η ικανοποίηση σκοπού, τον οποίο ο νόμος έχει αναγάγει σε δημόσιο σκοπό, το δε Ελληνικό Δημόσιο ή το νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου, είτε με βάση το κανονιστικό καθεστώς που διέπει τη σύμβαση είτε με βάση ρήτρες, οι οποίες προβλέπονται κανονιστικά, έχουν περιληφθεί στη σύμβαση και αποκλίνουν από το κοινό δίκαιο, ευρίσκεται, προς ικανοποίηση του σκοπού αυτού, σε υπερέχουσα θέση έναντι του αντισυμβαλλόμενου μέρους, δηλαδή σε θέση που δεν προσιδιάζει στον συναπτόμενο σύμφωνα με τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου συμβατικό δεσμό, ιδίως δε, παρέχεται η δυνατότητα, με βάση τη σχετική νομοθεσία ή και με τους όρους της ίδιας της σύμβασης αυτοτελώς, προς το συμβαλλόμενο Δημόσιο ή νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου να επεμβαίνει μονομερώς στη σύμβαση και να επιβάλλει κυρώσεις στον αντισυμβαλλόμενό του (ΑΕΔ 17/2017). Συμβάσεις που δεν συγκεντρώνουν σωρευτικά τα γνωρίσματα αυτά είναι ιδιωτικές και οι διαφορές από αυτές υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων (ΑΕΔ 7/2019, ΑΕΔ 7/2017, ΑΕΔ 1-2/2016, ΑΕΔ 12-11/2013, ΑΕΔ 3/2012, ΑΠ 90/2025, ΑΠ 915/2023, ΑΠ 898/2023, ΑΠ 637/2023, ΑΠ 406/2023, ΑΠ 298/2023, ΑΠ 268/2023).

Τέλος, κατά την έννοια του άρθρου 94 παρ. 1 του Συντάγματος, διοικητικές διαφορές ουσίας είναι και οι διαφορές από αδικαιολόγητο πλουτισμό του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου, όταν η υποκείμενη σχέση που προκάλεσε τον πλουτισμό αυτό, είναι σχέση δημόσιου δικαίου. Αντίθετα, διαφορές από αδικαιολόγητο πλουτισμό του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, όταν δεν υφίσταται σχέση δημόσιου δικαίου που να συνδέει το Δημόσιο ή το νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου με ορισμένο πρόσωπο, από την οποία (σχέση), ή με αφορμή τη λειτουργία της οποίας, δημιουργείται ο πλουτισμός του Δημοσίου ή του νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου (ΑΕΔ 1/2016, ΑΕΔ 3/2012, ΑΠ 406/2023, ΑΠ 1549/2024, ΑΠ 298/2023, ΑΠ 268/2023).

III. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Στην προκείμενη περίπτωση αποδείχθηκε ότι το Ελληνικό Δημόσιο άσκησε στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών εναντίον των εναγόμενων εταιρειών αγωγή, με την οποία ιστορούσε ότι με το υπ' αριθμ. 1115/2017 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών παραπέμφθηκαν στο ακροατήριο του Β΄ Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών τα φυσικά πρόσωπα που μνημονεύονται στην αγωγή, μεταξύ των οποίων και οι κατονομαζόμενοι προστηθέντες υπάλληλοι των αναιρεσιβλήτων, ως κατηγορούμενοι για τα αδικήματα: α) της ενεργητικής και της παθητικής δωροδοκίας, στρεφόμενων κατά του ιδίου, από τις οποίες το όφελος που πέτυχαν ή επεδίωξαν οι δράστες και η ζημία που προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε στο αναιρεσείον, υπερέβαινε το ποσό των 150.000 ευρώ, τελεσθεισών υπό επιβαρυντικές περιστάσεις, το αντικείμενο των οποίων τύγχανε ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, κατ' εξακολούθηση, από κοινού και κατά μόνας, β) της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, τελεσθείσας κατ' εξακολούθηση, από κοινού και κατά μόνας, κατ' επάγγελμα και γ) της άμεσης συνέργειας στα αδικήματα της ενεργητικής δωροδοκίας

και της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, υπό τα πραγματικά περιστατικά που ειδικότερα ιστορούνται στο αγωγικό δικόγραφο. *«Ότι, συγκεκριμένα, κατά τη χρονική περίοδο από τις 21-2-2001 μέχρι και τις 29-8-2002, διακινήθηκαν χρηματικά ποσά, ανερχόμενα τουλάχιστον στο ποσό των 756.291 δολαρίων ΗΠΑ, των 24.970.029 σουηδικών κορωνών και των 1.601.777,70 ευρώ, μέσω του τραπεζικού συστήματος, σε διάφορες τράπεζες της Ελλάδας, της Ελβετίας, του Μονακό, του Λιβάνου και άλλων χωρών και με διάφορους ενδιαμέσους, δήθεν δικαιούχους (φυσικά και νομικά πρόσωπα). Ότι, όσον αφορά την πρώτη αναιρεσίβλητη, όπως αυτή εκπροσωπούνταν από τα κατονομαζόμενα στο αγωγικό δικόγραφο φυσικά πρόσωπα που τύγχαναν προστηθέντες υπάλληλοι αυτής ή της μητρικής της εταιρείας, δεύτερης αναιρεσίβλητης, όλοι δε κατηγορούμενοι μετά την έκδοση του προαναφερόμενου παραπεμπτικού βουλεύματος, αυτή ενέβασε στην υπεράκτια εταιρεία με την επωνυμία "...", της οποίας πραγματικοί ιδιοκτήτες τύγχαναν οι "..." και "...", ομοίως κατηγορούμενοι και η οποία λειτουργούσε φαινομενικά ως εταιρεία παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, τα προαναφερόμενα ποσά, όπως αυτά αναλύονται στην αγωγή ανά ημερομηνία κατάθεσης, ποσό, νόμισμα και αριθμό τραπεζικού λογαριασμού, στο πλαίσιο εκτέλεσης της με αριθμό "..." διοικητικής σύμβασης προμήθειας, όπως επίσης και της με αριθμό "..." αναγκαίας παρακολουθηματικής σύμβασης αντισταθμιστικών ωφελημάτων (Α.Ω.) που υπογράφηκαν μεταξύ, αφενός μεν, του Ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, εκπροσωπούμενου από τον τότε Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Εξοπλισμών, [...] ήδη κατηγορούμενο, αφετέρου δε, της πρώτης αναιρεσίβλητης, με αντικείμενο την προμήθεια τεσσάρων Αερομεταφερόμενων Συστημάτων Έγκαιρης Προειδοποίησης και Ελέγχου (ΑΣΕΠΕ), τύπου "..." και των λοιπών αναφερόμενων στην αγωγή συστημάτων, για την κάλυψη των αναγκών της Πολεμικής Αεροπορίας, με βάση το τότε ισχύον καθεστώς του π.δ. 284/1989 για την προμήθεια αμυντικού υλικού. Ότι ο "...", ενεργώντας κατά μόνας και από κοινού τόσο με τον "..." όσο και με υψηλόβαθμα στελέχη των αναιρεσιβλήτων, προκειμένου να επιτύχουν, είτε διά της μη προβολής αντιρρήσεων, είτε διά της υποβολής θετικής εισήγησης, την ανάθεση στην πρώτη αναιρεσίβλητη της προμήθειας των προαναφερόμενων συστημάτων, υποσχέθηκαν παράνομα, πριν από την υπογραφή των συμβάσεων και τελικά κατέβαλαν, πριν και μετά την υπογραφή των συμβάσεων αυτών, χρηματικά ωφελήματα (δώρα) σε Έλληνες κρατικούς αξιωματούχους, υπό τις συνθήκες που ειδικότερα εκτίθενται στην αγωγή, προκειμένου αυτοί, κατά παράβαση του υπηρεσιακού τους καθήκοντος, να προβούν σε αναγόμενη στα καθήκοντά τους ενέργεια, προς ανάθεση της* προμήθειας στην πρώτη αναιρεσίβλητη. *Ότι, επιπλέον, ο "...", με την ιδιότητα του τότε Αναπληρωτή Γενικού Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Εξοπλισμών του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, προτού εισηγηθεί την έγκριση κατακύρωσης της προμήθειας των οπλικών συστημάτων, ζήτησε, πριν από την υπογραφή των συμβάσεων αυτών, μεταξύ άλλων, από τον κατονομαζόμενο στο αγωγικό δικόγραφο προστηθέντα, με αποφασιστικές αρμοδιότητες, υπάλληλο της πρώτης αναιρεσίβλητης και τελικά έλαβε χρηματικά ωφελήματα (δώρα), προκειμένου, κατά παράβαση του υπηρεσιακού του καθήκοντος, να προωθήσει, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του και να μην παρακωλύσει, για οποιονδήποτε λόγο, την ανάθεση της προμήθειας στην πρώτη αναιρεσίβλητη και ειδικότερα ζήτησε και έλαβε, στις 2-2-2004, το ποσό των 150.000 ευρώ, καθώς επίσης και το ποσό των 100.000,00 ευρώ. Ότι, ακόμη, τα ποσά αυτά που καταβλήθηκαν σε Έλληνες κρατικούς αξιωματούχους, στο πλαίσιο δωροδοκιών από τις αναιρεσίβλητες, διά των κατονομαζόμενων στο αγωγικό δικόγραφο προστηθέντων υπαλλήλων τους, προκειμένου να ανατεθεί,*

άλλως να υποβοηθηθεί, η ανάθεση στην πρώτη αναιρεσίβλητη της προμήθειας των προαναφερόμενων οπλικών συστημάτων, είτε συνδυάστηκαν είτε όχι με αντίστοιχες παράνομες υποσχέσεις παροχής ωφελημάτων, συνδέονται αιτιωδώς με ισόποση προσαύξηση του τιμήματος που καθορίστηκε συμβατικά και το οποίο τελικά καταβλήθηκε για τη σχετική προμήθεια, με ζημία του αναιρεσείοντος που επήλθε στην Ελλάδα, δεδομένου ότι, όπως γίνεται δεκτό, τα ποσά των δωροδοκιών μετακυλίονται στον αγοραστή και συνεπώς, στην προκείμενη περίπτωση, στο ίδιο (αναιρεσείον) και επιρρίπτονται, ως δημόσιο βάρος, στους Έλληνες πολίτες. Ότι, μετά ταύτα, τα ποσά, τα οποία δόθηκαν ως χρηματικά ωφελήματα (δώρα) από τις αναιρεσίβλητες, με την μεσολάβηση των προστηθέντων υπαλλήλων τους και εισπράχθηκαν από όργανα του ιδίου και τα οποία –χρηματικά ωφελήματα– οδηγήθηκαν, στη συνέχεια, σε διαδικασία νομιμοποίησης ("ξεπλύματος"), αποτελούν την ελάχιστη υλική ζημία του ιδίου, διότι επιβάρυναν ισόποσα το τίμημα των συμβάσεων προμήθειας εξοπλιστικού υλικού (συμβατικό "υπερτίμημα"), προσαυξάνοντας ισόποσα τα έσοδα των αναιρεσιβλήτων. Ότι το αναιρεσείον έλαβε ακριβή γνώση για πρώτη φορά των υποχρέων προς αποζημίωσή του, καθώς και της επελθούσας ζημίας του και του ελάχιστου ύψους αυτής, μετά τις 28-6-2017, οπότε και εκδόθηκε το προαναφερόμενο βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών. Ότι οι περιγραφόμενες στην αγωγή παράνομες και υπαίτιες πράξεις των αναιρεσιβλήτων, δια των προστηθέντων υπαλλήλων τους, συνιστούν αδικοπραξία σε βάρος του, εξαιτίας της οποίας το ίδιο υπέστη την αναφερόμενη στην αγωγή (ελάχιστη) υλική ζημία, αλλά και ηθική βλάβη, λόγω του διεθνούς διασυρμού, της ανεπανόρθωτης τρώσης του κύρους του και του κλονισμού της εμπιστοσύνης των πολιτών ως προς την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών του, της απώλειας της αξιοπιστίας του, αναφορικά με τη διαπραγμάτευση και σύναψη διεθνών συμβάσεων, προς προάσπιση των εθνικών συμφερόντων, καθώς και με την ικανότητά του να διασφαλίσει, διά των υπηρεσιών του, τη νομιμότητα των συναλλαγών και των με αυτές διακινούμενων κεφαλαίων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, στον ευαίσθητο χώρο των προμηθειών των Ενόπλων Δυνάμεων, όπως επίσης και της απώλειας σημαντικών για την εθνική οικονομία κεφαλαίων». Με βάση το ιστορικό αυτό, το αναιρεσείον ζήτησε να υποχρεωθούν οι αναιρεσίβλητες να του καταβάλουν, εις ολόκληρον καθεμία από αυτές, αφενός μεν, ως αποζημίωση, για την αποκατάσταση της υλικής του ζημίας, το ισάξιο ποσό των 756.291 δολαρίων ΗΠΑ και των 24.970.029 σουηδικών κορωνών, κατά τις αναφερόμενες στην αγωγή ισοτιμίες των ξένων νομισμάτων προς το ευρώ, καθώς επίσης και το ποσό των 1.851.777,70 ευρώ, αφετέρου δε, για τη χρηματική ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που υπέστη, το ποσό των 5.000.000 ευρώ, με τον νόμιμο τόκο από την επίδοση της αγωγής. Για την αγωγή αυτή εκδόθηκε η οριστική απόφαση με τον αριθμό 796/2022 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, με την οποία απορρίφθηκε η αγωγή ως απαράδεκτη, λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων για την εκδίκαση της ένδικης διαφοράς. Μετά την άσκηση έφεσης εναντίον της απόφασης αυτής από την πλευρά του αναιρεσείοντος, το Τριμελές Εφετείο Αθηνών με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του δέχθηκε τυπικά και απέρριψε κατ' ουσίαν την έφεση. Ειδικότερα, το Εφετείο έκρινε ότι η επίδικη αξίωση, που ερείδεται στην εξωσυμβατική, και δη την αδικοπρακτική, ευθύνη των εναγομένων δια των ενεργειών των προστηθέντων τους, πηγάζει από και συνδέεται άμεσα με την ως άνω κύρια σύμβαση προμήθειας αμυντικού εξοπλισμού και την αντίστοιχη παρακολουθηματική σύμβαση Α.Ω., ο διοικητικός χαρακτήρας των οποίων είναι μη αμφισβητούμενος, καθόσον η ζημία του εκκαλούντος,

ήτοι το αιτούμενο δια της αγωγής ποσό παράνομων ωφελημάτων, το οποίο ενσωματώθηκε, κατά τους ισχυρισμούς του, στο συμβατικό τίμημα που το ίδιο κατέβαλε, δεν μπορεί να νοηθεί και να υπάρξει χωρίς την κατάρτιση των εν λόγω διοικητικών συμβάσεων, ανεξάρτητα από το αν οι υποσχέσεις ή οι αντίστοιχες απαιτήσεις αυτών έλαβαν χώρα πριν την κατάρτισή τους. Επομένως, εφόσον η επίδικη αξίωση είναι παρεπόμενη των ως άνω διοικητικών συμβάσεων και ερείδεται στην εξωσυμβατική ευθύνη των εναγομένων, η δε υποκείμενη αιτία της συνιστά κατά τα ανωτέρω σχέση δημοσίου δικαίου, δικαιοδοσία για την εκδίκαση της ένδικης αγωγής του εκκαλούντος έχουν, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη μείζονα σκέψη, τα διοικητικά και όχι τα πολιτικά δικαστήρια.

IV. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Η σχολιαζόμενη απόφαση του Αρείου Πάγου επί του ανωτέρω ιστορικού δέχθηκε ότι η φύση της ένδικης διαφοράς είναι διαφορά ιδιωτικού δικαίου και ανήκει στη δικαιοδοσία των τακτικών πολιτικών δικαστηρίων (άρθρο 1 περ. α΄ ΚΠολΔ). Ειδικότερα, έκρινε ο Άρειος Πάγος ότι η εν λόγω διαφορά δεν έχει αναφυεί κατά την εφαρμογή του κανονιστικού καθεστώτος που διέπει τις διοικητικές συμβάσεις, οι οποίες καταρτίστηκαν μεταξύ του αναιρεσείοντος και της πρώτης αναιρεσίβλητης (μητρική εταιρεία της οποίας, κατά τα ιστορούμενα στην ένδικη αγωγή, είναι η δεύτερη αναιρεσίβλητη), καθότι δεν προέρχεται από αυτές και δεν σχετίζεται με το κύρος, την ερμηνεία και την εκτέλεσή τους. Αντίθετα, οι ασκούμενες με την ένδικη αγωγή αξιώσεις αποζημίωσης και χρηματικής ικανοποίησης συνιστούν αυτοτελείς αξιώσεις, θεμελιούμενες στις οικείες διατάξεις του Αστικού Κώδικα για την πρωτογενή ενοχή από αδικοπραξία, η οποία (α) συνίσταται στη διάπραξη των περιγραφόμενων στην αγωγή ποινικών αδικημάτων από τους προστηθέντες υπαλλήλους των αναιρεσιβλήτων, τα οποία αυτοί διέπραξαν κατά την υπηρεσία που τους είχαν αναθέσει οι τελευταίες, (β) προκάλεσε περιουσιακή και μη περιουσιακή ζημία στο αναιρεσείον, και (γ) γεννά αντικειμενική ευθύνη των προστησασών αναιρεσιβλήτων για την αποκατάσταση της αιτούμενης με την αγωγή ζημίας και ηθικής βλάβης. Επιπλέον, κατά τα ιστορούμενα στην ένδικη αγωγή, οι αξιώσεις του αναιρεσείοντος για την αποκατάσταση της περιουσιακής και μη ζημίας του, που προκλήθηκε από την αδικοπραξία των προστηθέντων των αναιρεσιβλήτων, δεν έχουν ως υποκείμενη αιτία τις μεταξύ των διαδίκων διοικητικές συμβάσεις και πολύ περισσότερο δεν είναι παρεπόμενες των εν λόγω συμβάσεων αξιώσεις. Τούτο διότι η αδικοπραξία των προστηθέντων των αναιρεσιβλήτων προηγήθηκε της κατάρτισης των συγκεκριμένων διοικητικών συμβάσεων και διαμόρφωσε παράνομα το τίμημά τους.

V. ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Η δημοσιευόμενη απόφαση αντιμετώπισε το ζήτημα της νομικής φύσης της αξίωσης αποκατάστασης της περιουσιακής και μη ζημίας του Δημοσίου κατά εταιρειών οι οποίες, προκειμένου να τους ανατεθεί η προμήθεια οπλικών συστημάτων, προέβησαν σε δωροδοκία υπαλλήλων, που προσαύξησε το καθορισθέν συμβατικά τίμημα, το οποίο τελικά καταβλήθηκε για την προμήθεια.

1. Ο Άρειος Πάγος δέχθηκε ότι η σχετική διαφορά είναι ιδιωτική, δεδομένου ότι δεν έχει ως υποκείμενη αιτία τις μεταξύ των διαδίκων διοικητικές συμβάσεις ούτε είναι παρεπόμενη των εν

λόγω συμβάσεων και, επομένως, υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων. Τα επιχειρήματα της δημοσιευόμενης απόφασης είναι:

(α) η διαφορά δεν έχει αναφυεί κατά την εφαρμογή του κανονιστικού καθεστώτος που διέπει τις διοικητικές συμβάσεις, οι οποίες καταρτίστηκαν μεταξύ των διαδίκων. (β) Η διαφορά δεν προέρχεται από τις κρίσιμες διοικητικές συμβάσεις και δεν σχετίζεται με το κύρος, την ερμηνεία και την εκτέλεσή τους.

(γ) Οι ασκούμενες με την ένδικη αγωγή αξιώσεις αποζημίωσης και χρηματικής ικανοποίησης συνιστούν αυτοτελείς αξιώσεις, θεμελιούμενες στις οικείες διατάξεις του Αστικού Κώδικα για την πρωτογενή ενοχή από αδικοπραξία, η οποία [i] συνίσταται στη διάπραξη των περιγραφόμενων στην αγωγή ποινικών αδικημάτων από τους προστηθέντες υπαλλήλους των αναιρεσιβλήτων, τα οποία αυτοί διέπραξαν κατά την υπηρεσία που τους είχαν αναθέσει οι τελευταίες, [ii] προκάλεσε περιουσιακή και μη περιουσιακή ζημία στο Δημόσιο και [iii] γεννά αντικειμενική ευθύνη των προστησασών αναιρεσιβλήτων για την αποκατάσταση της αιτούμενης με την αγωγή ζημίας και ηθικής βλάβης.

(δ) Η αδικοπραξία των προστηθέντων των αναιρεσιβλήτων προηγήθηκε της κατάρτισης των συγκεκριμένων διοικητικών συμβάσεων και διαμόρφωσε παράνομα το τίμημά του. Επομένως, δικαιοδοσία για την απαίτηση αυτή έχουν τα πολιτικά δικαστήρια.

2. Αντίθετα, η προσβληθείσα με την αναίρεση δευτεροβάθμια απόφαση του Εφετείου Αθηνών είχε δεχθεί ότι η επίδικη αξίωση, ερειδόμενη στην εξωσυμβατική, και δη την αδικοπρακτική, ευθύνη των εναγομένων με τις ενέργειες των προστηθέντων τους, πηγάζει από και συνδέεται άμεσα με την ως άνω κύρια σύμβαση προμήθειας αμυντικού εξοπλισμού και την αντίστοιχη παρακολουθηματική σύμβαση. Το αιτούμενο με την αγωγή ποσό παράνομων ωφελημάτων, το οποίο ενσωματώθηκε στο συμβατικό τίμημα που το ίδιο κατέβαλε, δεν μπορεί να νοηθεί και να υπάρξει χωρίς την κατάρτιση των εν λόγω διοικητικών συμβάσεων, ανεξάρτητα από το αν οι υποσχέσεις ή οι αντίστοιχες απαιτήσεις αυτών έλαβαν χώρα πριν την κατάρτισή τους. Εντεύθεν, η επίδικη αξίωση είναι παρεπόμενη των κρίσιμων διοικητικών συμβάσεων και ερείδεται στην εξωσυμβατική ευθύνη των εναγομένων, η δε υποκείμενη αιτία της συνιστά κατά τα ανωτέρω σχέση δημοσίου δικαίου, ώστε δικαιοδοσία για την εκδίκαση της ένδικης αγωγής έχουν τα διοικητικά και όχι τα πολιτικά δικαστήρια.

3. Η αξιολόγηση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων οδηγεί στις εξής διαπιστώσεις: το ζήτημα, αν η αξίωση από αδικοπραξία λόγω της τέλεσης ποινικού αδικήματος που συντελέστηκε στο στάδιο κατάρτισης διοικητικής σύμβασης είναι παρεπόμενη της τελευταίας συναρτάται με το ζήτημα αν υφίσταται συνάφεια με την έννοια της σχέσης κύριου και παρεπόμενου. Ως προς το θέμα αυτό, στο πεδίο της Πολιτικής Δικονομίας γίνεται δεκτό ότι υπάρχει μια τέτοια σύνδεση δικών στις ακόλουθες περιπτώσεις: (α) Όταν η παρεπόμενη διαφορά προϋποθέτει την εκκρεμότητα της κύριας διαδικασίας, την οποία διευρύνει, (β) όταν η παρεπόμενη έχει ως αντικείμενο την παροχή άλλου είδους ένδικης προστασίας ως προς το (ίδιο ιδιωτικό) δικαίωμα που συνιστά το αντικείμενο της διάγνωσης της κύριας δίκης και (γ) όταν ορίζεται ρητώς από τον νόμο[1].

[1] Κ. Μπέης/Κ. Καλαβρός/Σ. Σταματόπουλος, *Δικονομία των ιδιωτικών διαφορών,* τόμ. Ι, Γενικό μέρος, 1999, παρ. 16.3.1.6 σελ. 269-270.

4. Εν προκειμένω, στο επίπεδο της σχέσης που συνδέει τις εν λόγω απαιτήσεις, η απαίτηση εξ αδικοπραξίας λόγω της τέλεσης ποινικού αδικήματος δεν προϋποθέτει κάποια εκκρεμότητα που αφορά απαίτηση από τη διοικητική σύμβαση, την οποία δήθεν διευρύνει, δεν αποσκοπεί σε παροχή άλλου είδους ένδικης προστασίας ως προς το ίδιο αντικείμενο δίκης, καθόσον συνιστά αυτοτελή αξίωση, θεμελιούμενη στις οικείες διατάξεις του Αστικού Κώδικα για την πρωτογενή ενοχή από αδικοπραξία (άρθρα 914 επ. ΑΚ) και δεν επιβάλλεται ρητά από τον νόμο. Ειδικότερα, η αδικοπρακτική ευθύνη ή ευθύνη από αδικοπραξία είναι πρωτογενής, γιατί η υποχρέωση για αποζημίωση δημιουργείται απευθείας από τον νόμο, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ενοχής μεταξύ υπόχρεου και δικαιούχου. Νόμιμος λόγος ευθύνης είναι εδώ κατά κανόνα το αδίκημα (ΑΚ 914), δηλαδή η παράνομη και υπαίτια πράξη, κατ' εξαίρεση όμως και η απλή αδικοπραξία, δηλαδή η απλώς παράνομη πράξη[2]. Επομένως, με τα μέτρα της πολιτικής δικονομίας η σχετική αξίωση δεν μπορεί ερμηνευτικά να συνδεθεί με ενδεχόμενη διαφορά, η οποία έχει υποκείμενη αιτία τη λειτουργία της διοικητικής σύμβασης. Αν ισχύει η σκέψη ότι κύρια είναι η δίκη που έχει ως αντικείμενο διαφορά, για την οποία αποφαίνεται το δικαστήριο με την παροχή ή μη της αιτούμενης από τον διάδικο έννομης προστασίας και παρεπόμενη είναι η συναρτώμενη προς την κύρια δίκη ή η ανακύπτουσα από αυτήν[3], τότε στο επίπεδο των αντίστοιχων απαιτήσεων που απασχόλησαν τη δημοσιευόμενη απόφαση δεν υπάρχει κάποια σύνδεση. Περαιτέρω, αξιοπρόσεκτο είναι και το (χρονικό) επιχείρημα της σχολιαζόμενης απόφασης, ότι δηλαδή η αδικοπραξία των προστηθέντων των αναιρεσιβλήτων προηγήθηκε της κατάρτισης των συγκεκριμένων διοικητικών συμβάσεων και διαμόρφωσε παράνομα το τίμημά τους. Λογική συνέπεια αυτής της διαπίστωσης είναι και το συμπέρασμα ότι δεν μπορεί μια απαίτηση να αποτελεί παρεπόμενη μιας διοικητικής σύμβασης, όταν η τελευταία δεν έχει ακόμη γεννηθεί στον νομικό κόσμο. Η τέλεση του ποινικού αδικήματος της δωροδοκίας έγινε σε χρονική στιγμή, κατά την οποία δεν είχε καταρτισθεί η κρίσιμη διοικητική σύμβαση. Συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί παρεπόμενη ενός νομικού γεγονότος, το οποίο δεν έχει υπάρξει ακόμη στον νομικό κόσμο.

5. Συμπερασματικά, είναι πειστική η δημοσιευόμενη απόφαση του Αρείου Πάγου ως προς τη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων αναφορικά με την αξίωση αποκατάστασης της περιουσιακής και μη ζημίας του Δημοσίου κατά εταιρειών, οι οποίες, προκειμένου να τους ανατεθεί η προμήθεια οπλικών συστημάτων, προέβησαν σε δωροδοκία υπαλλήλων, που προσαύξησε το καθορισθέν συμβατικά τίμημα, το οποίο τελικά καταβλήθηκε για την προμήθεια των οπλικών συστημάτων. Η κρίσιμη εν προκειμένω διαφορά εξ αδικοπραξίας συνιστά ιδιωτική τοιαύτη, καθόσον δεν έχει ως υποκείμενη αιτία τις μεταξύ των διαδίκων διοικητικές συμβάσεις ούτε είναι παρεπόμενη των εν λόγω συμβάσεων. Η νομική επιχειρηματολογία της απόφασης του Αρείου Πάγου σαφώς υπερτερεί δογματικά εκείνης του Εφετείου Αθηνών. ❑

---

[2] Απ. Γεωργιάδης, εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 914-938, σε: Απ. Γεωργιάδης/Μ. Σταθόπουλος, *Αστικός κώδικας, κατ' άρθρο ερμηνεία,* σελ. 679/680, παρ. Ι 2 αριθμ. περιθ. 2.

[3] Γ. Μητσόπουλος, *Πολιτική δικονομία,* τεύχ. Α΄, 1972, σελ. 230· Φ. Τριαναταφύλλου-Αλμπανίδου, *Η δωσιδικία της συνάφειας κατά τον ΚΠολΔ και η συνάφεια κατά τον Κανονισμό 44/2001,* 2008, σελ. 49, παρ. 4.